

особистості, проблеми, рівень розвитку необхідних знань про навколишню дійсність, життєві цінності тощо.

Після проведення діагностики використовують казки, основною метою яких є корекція, тобто зміна, розвиток необхідних навичок, умінь, набуття знань, що можуть допомогти дитині надалі.

Психотерапевтичні казки можуть застосовуватися як на завершальному етапі казко терапії, так і на будь-якому іншому. Тобто вони можуть бути використані замість коригувальних, або замість діагностичних. Основним завданням психотерапевтичних казок є дія не безпосередньо на образ мислення людини або її поведінки, а на сферу її несвідомого, тобто на її духовну складову. Вони не дають конкретних готових відповідей на запитання, що хвилюють людину, а дозволяють їй самій знайти їх.

**Висновки.** Виховання казкою – це не один окремих сеанс, а копітка робота з певною метою. Вони дають кожній людині, а особливо дитині з мовленнєвими вадами те, що необхідно: свободу думок, бажань, дій, почуттів; можливість розвитку зв'язного мовлення; збагачення кількісного та якісного словника тощо. Казки допомагають подолати страхи, невпевненість, допомагають фантазувати, приймати нестандартні рішення та розуміти, що всього можна досягти, якщо є бажання.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. Путешествие в страну сказок, практическое пособие / Т.Д. Зинкевич-Евстигнеева. – М., 2004. – С 12-59.
2. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Основы сказкотерапии / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева. – М.: 2005. – 80 с.
3. Кравченко А.І. Застосування засобів арт-терапії у роботі з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А.І.Кравченко, А.В.Литвиненко, К.О.Зелінська. – Суми: Видавництво Сум ДПУ імені А.С.Макаренка, 2012 – 183 с.
4. Макарова В. Н. Формирование готовности студентов к работе по развитию речи детей дошкольного возраста / В. Н. Макарова. – М.: 1996. – 234 с.
5. Шик Л.А. Казкотерапия в работе с дошкольниками/ Упор. Л.А.Шик, Г.В.Гаркуша, Л.В.Тур, О.А.Рудик. – Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 240 с.

УДК 376.1-056.264:371.335

**Т. М. Царькова**

вчитель-логопед

КУ Сумський ДНЗ №23 «Золотий ключик»

## ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ВАДИ МОВЛЕННЯ

*У статті підкреслюється актуальність та важливість проблеми використання моделей та наочного моделювання в корекційно-логопедичній роботі з дошкільниками.*

*В статье подчеркивается актуальность и важность проблемы использования моделей и наглядного моделирования в коррекционно-логопедической работе с дошкольниками.*

*The article emphasizes the relevance and importance of the problem of modeling and a visual simulation correction - of logopedic work with preschool children.*

**Ключові слова:** модель, наочне моделювання, дошкільник.

**Ключевые слова:** модель, наглядное моделирование, дошкольник.

**Key words:** model, visual modeling preschooler.

**Постановка проблеми.** Чи помічали ви, з якою легкістю дитина запам'ятовує фрази з мультфільмів, рекламних роликів, слова з пісень? А скільки зусиль їй треба докласти для того, щоб запам'ятати віршик, правило чи таблицю множення? До того ж, вивчений віршик дитина забуває через тиждень – два, а улюблені фрази пам'ятає місяцями. Справа в тому, що діти сприймають та запам'ятовують інформацію через світ образів. В першому випадку основою для запам'ятовування стає яскравий образ, а в другому – нав'язана дорослим інформація. Перші 5-7 років права півкуля, відповідальна за уяву, розвивається у людини швидше за ліву, відповідальну за логічне та аналітичне мислення. Ось чому яскраві образи (картинки, символи, моделі тощо) так важливі у житті дітей. За допомогою яскравої дитячої уяви можна швидко і надовго запам'ятати потрібну інформацію.

Дошкільна освіта – це перша сходинка в системі освіти, тому основне завдання педагогів, які працюють з дошкільниками - формування інтересу

до процесу навчання і його мотивації, розвиток і корекція мовлення. Працюючи з дітьми із різною мовленнєвою патологією і стикаючись з проблемами в їх навчанні, логопеду доводиться шукати допоміжні засоби, що полегшують засвоєння дітьми нового матеріалу. Одним з таких засобів є наочне моделювання.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Метод моделювання вперше розробили педагоги й психологи: Д. Б. Ельконін, Л. А. Венгер, Н. О. Ветлугіна, М. М. Поддьяков. Цей метод полягав у тому, що мислення дитини розвивають за допомогою спеціальних схем, моделей, які в наочній і доступній формі відтворюють приховані властивості та зв'язки того чи іншого об'єкта. Т. В. Єгорова (1973 р.), А. Н. Леонтьєв (1981 р.) вважають, що метод наочного моделювання допомагає дитині зорво уявити абстрактні поняття (звук, слово, речення, текст), навчитися працювати з ними. Це особливо важливо для дошкільнят, оскільки розумові завдання у них вирішуються з переважною роллю зовнішніх засобів, наочний матеріал засвоюється краще за вербальний.

**Мета статті** – розкрити специфіку використання моделей та методів наочного моделювання у в корекційно-логопедичній роботі з дошкільниками.

**Виклад основного матеріалу.** Наочне моделювання – це відтворення істотних властивостей об'єкта, створення його заміника і робота з ним. У ході використання прийому наочного моделювання діти знайомляться з графічним способом подання інформації – моделлю. Умовними заміниками (елементами моделі) можуть виступати символи будь-якого характеру: геометричні фігури, символічні зображення предметів (умовні позначення, силуети, контури, піктограми), плани, умовні позначення тощо.

Передумовою опанування дитиною схематичної моделі є вміння зіставляти ілюстрацію з реальним предметом. Сама ілюстрація виступає заміником предмета на підготовчому етапі. Далі відбувається ознайомлення з умовно-реальним зображенням предмета, коли в ньому зберігаються ще деталі та яскраві

ознаки, але вони представлені вже схематично. І лише після засвоєння цього матеріалу дитині пропонують зображення з високим ступенем узагальнення й абстрагування.

Отже, під час розвитку навичок наочного моделювання вирішують такі дидактичні завдання:

- ✓ ознайомлення із графічним способом уявлення інформації;
- ✓ розвиток умінь дешифрувати модель;
- ✓ формування навички самостійного моделювання.

Корекційну роботу з подолання загального та фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дошкільників слід проводити комплексно за наступними напрямками:

- ✓ корекція звуковимови;
- ✓ формування навичок звукового аналізу та синтезу слів і уявлень про структурні одиниці мовної системи (звук – слово – речення – текст);
- ✓ формування лексико-граматичних категорій;
- ✓ формування зв'язного мовлення;
- ✓ профілактика дисграфії і дислексії.

На всіх етапах корекційної роботи доцільно використовувати метод наочного моделювання. У логопедичній роботі наочне моделювання виступає як певний метод пізнання, з одного боку, а з іншого – як програма для сприйняття, осмислення та аналізу нових явищ.

Далі ми більш детально зупинимось на вживанні наочних моделей у роботі з дітьми, які мають вади мовлення.

#### Формування звукової структури мовлення.

Під час корекції звуковимови практикують образну назву артикуляційних вправ і співвіднесення їх з картинками-символами. Це дозволяє дітям легше запам'ятовувати артикуляційні комплекси, вносить у заняття ігровий момент і пробуджує інтерес до виконання завдання. Також доцільно використовувати моделі акустико-артикуляційного складу звуків у вигляді схем та графічних зображень.

#### Формування уявлень про структурні одиниці мовної системи.

Схеми і моделі різних структур (склади, слова, речення, тексти) поступово привчають дітей до спостереження за

мовленням. Схематизація і моделювання допомагають дитині побачити, скільки і яких звуків в слові, послідовність їх розташування, зв'язок слів у реченні і тексті. Це розвиває інтерес до слів, звуків мовлення, спілкування, удосконалює мовленнєворозумову діяльність.

Під час використання різних схем, змінюється характер діяльності дітей: вони отримують можливість не тільки чути своє або звернене до них мовлення, але й бачити його елементи. Дитина опановує операціями аналізу і синтезу на наочно представленим матеріалі. Для цієї роботи використовують різні дидактичні ігри та посібники, наприклад:

- посібник «Де звук?» (тренування дітей у визначенні місця заданого звуку в слові і співвіднесення даного слова і відповідної схеми);

- Гра «Феї Звуків» (вправлення в диференціації понять «голосний» – «приголосний твердий / м'який» звук; на початкових етапах навчання пропонують дітям схему відповіді, спираючись на яку дітям легше побудувати мовленнєве висловлювання);

- посібник «Звуковий аналіз слів» (вправлення в звуковому аналізі та синтезі слів та диференціації звуків).

#### Формування лексико-граматичних категорій.

Полегшити процес словотворення у дітей, які мають вади мовлення, урізноманітнити його і зробити більш цікавим теж допоможе метод наочного моделювання, який передбачає формування вмінь аналізувати мовленнєвий матеріал і синтезувати мовні одиниці у відповідності з законами і нормами мови. Він дозволяє дитині усвідомити звучання слова, повправлятися у вживанні граматичних форм, також він сприяє розширенню словникового запасу, формуванню мовного відчуття. Для організації корекційної роботи з цього напрямку використовуються різні дидактичні ігри та посібники.

Набір піктограм дозволяє показати різноманіття спільнокореневих слів, які можна отримати від вихідного кореневого слова. Малюнок підказує напрям думки, а необхідні для словотворчого акту засоби дитина шукає і застосовує самостійно. Робота з піктограмами допоможе розвинути у

дитини відчуття системного устрою мовлення, стійких парадигматичних відносин між мовними одиницями одного семантичного поля. Позитивним моментом у використанні піктограм є те, що мовлення педагога зводиться до мінімуму – він показує піктограму, а дитина утворює потрібне слово. Піктограму можна змінити, доповнити, все залежить від творчості педагога.

#### Формування зв'язного мовлення.

Широкого використання метод наочного моделювання набув у роботі з розвитку та вдосконалення зв'язного мовлення. Поступово діти запам'ятовують опорні картинки і складають невеликі описові розповіді. У середніх і старших групах під час складання описової розповіді можна використовувати таблиці зі схематичними зображеннями. Діти запам'ятовують послідовність розповіді. Слід зазначити, що старшим дошкільникам із ЗНМ сповна доступна робота за схемами, проте практика показала, що дітям цієї категорії потрібно більше часу для ознайомлення і запам'ятовування кожної окремої схеми. Надалі діти самостійно складають розповіді, використовуючи опорні картинки. Під час формування у дітей навички складання описової розповіді бажано проводити попередню роботу з накопичення словника.

Моделювання можна використовувати в роботі над усіма видами зв'язного висловлювання: переказ, складання розповідей за картиною й серією картин, описова розповідь, творча розповідь.

На цьому етапі метод наочного моделювання сприяє:

- ✓ засвоєнню принципу заміщення (уміння позначати персонажів і атрибути художнього твору заміниками), передачі події за допомогою заміників;
- ✓ формуванню вміння виділяти значимі для розвитку сюжету фрагменти картини, визначати взаємозв'язок між ними та поєднувати їх в один сюжет;
- ✓ формуванню вміння створювати особливий задум і розгортати його в повну розповідь із різними деталями й подіями;
- ✓ навчанню складати розповіді-описи за пейзажною картиною.

**Висновки.** Використовуючи у своїй

роботі наочне моделювання, ми вчимо дітей добувати інформацію, проводити дослідження, робити порівняння, складати чіткий внутрішній план розумових дій, мовленнєвого висловлювання; формулювати і висловлювати судження, робити умовиводи. Застосування наочного моделювання здійснює позитивний вплив на розвиток немовленнєвих процесів: уваги, пам'яті, мислення.

Аналізуючи новий матеріал і графічно його позначаючи, дитина (під керівництвом дорослих) вчиться самостійності, посидючості, зорво сприймає план своїх дій. У неї посилюється зацікавленість й відповідальність, з'являється задоволеність результатами своєї праці, удосконалюються такі психічні процеси, як пам'ять, увага, мислення, що позитивно позначається на результативності корекційної роботи.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кудрова Т. І. Моделювання в навчанні грамоті дошкільнят з недорозвиненням мовлення / Т. І. Кудрова // *Логопед в дитячому садку*, 2007. – № 4. – С. 51-54.
2. Мастюкова Е. М. *Лечебная педагогика* / Е. М. Мастюкова. – М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1997 – 304 с.
3. Омельченко Л. В. Використання прийомів мнемотехніки у розвитку зв'язного мовлення / Л. В. Омельченко // *Логопед*, 2008. – № 4. – С. 102-115.
4. Расторгуева Н. І. Використання піктограм для розвитку навичок словотворення у дітей із загальним недорозвиненням мови / Н. І. Расторгуева // *Логопед*, 2002. – № 2. – С. 50-53.
5. Смишляева Т. Н. Використання методу наочного моделювання в корекції загального недорозвинення мови дошкільнят / Т. Н. Смишляева, Є. Ю. Корчуганова // *Логопед*, 2005. – № 1. – С. 7-12.
6. Стецюк І. І. Метод наочного моделювання в роботі з дітьми із ЗНМ / І. І. Стецюк // *Логопед*, 2012. – № 3. – С. 5-15.

УДК 372.461-053.4-056.264

**О. М. Юнак**

*студентка спеціальності  
«Корекційна освіта. Логопедія»*

**О. В. Ласточкіна**

*викладач кафедри логопедії,  
Сумський державний педагогічний  
університет ім. А. С. Макаренка*

### ХАРАКТЕРИСТИКА УСНОГО МОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ

*У статті розглянуто особливості усного мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ).*

*В статье рассмотрены особенности устной речи детей старшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи (ОНР).*

*The article considers the problem of the oral speech features of children of senior preschool age with the general undevelopment of speech (GUS).*

**Ключові слова:** усне мовлення, старші дошкільники, загальний недорозвиток мовлення.

**Ключевые слова:** устная речь, старшие дошкольники, общее недоразвитие речи.

**Key words:** oral speech, the senior preschool children, general underdevelopment of speech.

**Постановка проблеми.** Відсутність мовленнєвого спілкування значно затримує безперервний і багатогранний процес соціалізації осіб із особливими потребами. Мовленнєві вади порушують можливість вільного спілкування дитини з іншими людьми. Усвідомлення власної мовленнєвої недостатності зазвичай викликає негативні емоційні стани: почуття соціальної неповноцінності, логофобії, страх переживання. Усе це ставить під загрозу соціальну значимість особистості та сприяє формуванню своєрідних психологічних і патопсихологічних особливостей, що вимагає проведення спеціальної роботи, спрямованої на соціальну адаптацію і реадптацію дитини.

Своєчасне оволодіння повноцінним мовленням – основа розумового розвитку дитини. Запорука повноцінного її спілкування з навколишніми людьми. Різні відхилення мовленнєвого розвитку негативно позначаються на сприйманні